

JEAN GIRAUDOUX'UN ELEKTRA'SINDA CLYTEMNESTRE-ELEKTRA ÇEKİŞMESİNİN MİTOLOJİK ALTYAPISINA KISA BİR BAKIŞ

Yrd. Doç. Dr. Atilla KUTLUÖZEN (1)

Yunan tragedyacılardan günümüze kadar birçok yazar Elektra'yı konunun ve kahramanların bazı özelliklerini aynen alarak, bazıları ise kısmen değiştirerek kullanmışlardır. Özellikle 1860'lı yıllarda M.Ö. 400'lü yıllara ait bu mitolojik tragedya Fransa, Almanya, İngiltere'de başarılı bir şekilde tercüme edilmişlerdir. Böylelikle bunlar Avrupa edebiyatlarının ortak edebi mirasının bir bölümünü oluşturmuştur. (2)

Tanınmış yazarlardan çoğu bu çevirilerden faydalanmışlardır. Yapılan metin araştırmalarında bu eserlerin temel özelliklerine sadık kalarak kendi kültür ve zamanlarının bazı özelliklerini katan bu yazarların yeni ilginç yorumlar getirdikleri görülmüştür. Jean Giraudoux'un Elektra'sı bunlardan birisidir. Bu mitolojik konu kısaca şöyledir. Agamemnon savaş dönüşünde karısı Clytemnestre ve aşığı Egisthe tarafından öldürülmüştür. Kızı Elektra bunu kabullenememektedir ve intikam peşindedir. Aslında Elektra adaletin tecelli etmesini beklemektedir. Oğlan kardeşi Oreste Elektra adına intikam alacaktır.

Bu durumda Jean Giraudoux'un Elektra'sını farklı kılan özellikler nelerdir? Bunları tek tek sayıp dökmek oldukça vakit alacağından bizce ilginç olan anne kız çekişmesine değinmek istiyoruz. "Çocuklarının nazarında tam bir anne olmayan(3) Clytemnestre oyundaki kişiliğiyle aksine munis bir anne görünümündedir. Sevilme-yi beklemiştir, fakat sorunlarla başlayan bir evlilikte umduğu mutluluğu bulamamıştır ve bu yüzden dışarıya yönelmiştir. Euripide'nin eserinde Clytemnestre'nin bu bahtsızlığı açık bir biçimde vurgulanmıştır.(4) Aynı unsur Giraudoux'un eserinde de mevcuttur. Fakat psikolojik bir yaklaşımla sunulmuştur. Kocasını Agamemnon uzun süren bir savaşa çıkmıştır, beraberinde adak olarak sunmak için kızını Iphigénie'yi götürmüştür ve bütün bunların üzerine esir olarak saraya Cassandre'yi getirmiştir. Hiç şüphesiz bu davranışlar Clytemnestre'nin kocasını Agamemnon'a duyduğu sevgiyi yoketmiştir. İşte böyle bir nefretle yaşayan genç annenin karşısında babasını aşırı derecede

(1) O.M.Ü. Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi

(2) Bkz. Marie Delcourt-Curvers, *Euripide*, Gallimard Yayınları, Belçika 1982.

(3) Alain DUEAU, *Cahiers Jean Giraudoux*, No 7, 1978.

(4) Op. Cit. s. 908.

seven kendisini adaletin temsilcisi gibi gören bir genç kızın çıkarılması piyesin ana temalarından birini oluşturmuştur. Lise Gauvin'in dediği gibi Giraudoux efsanesinin temel öğelerini alıp ilginç bir yaklaşımla yorumlamıştır (1). Bir başka deyişle efsanenin kalıpları günümüzün konularıyla desteklenmiştir.

Giraudoux'nun Elektra' sına kısaca bir göz atacak olursak bunu biraz daha anlayabiliriz. Piyenin başında Eschyle'nin tragedyelerinde ayrı bir oyun olarak sunulan "Les Eumenides" Giraudoux'nun piyesinde koro görevini üstlenmiştir.(2) Oyunun başında bize kısaca Elektra ve Clytemnestra hakkında bilgi vermektedir.(3) Clytemnestra suçluluk duygusuyla tedirgindir ve herşeyden korkmaktadır:

"Üçüncü küçük kız: İyi uyuyamıyor çünkü korkuyor.

Birinci küçük kız: Kraliçe Clytemnestre neden korkuyor.

İkinci küçük kız: Herşeyden.

Birinci küçük kız: Herşey nedir?

İkinci küçük kız: Sessizlik. Sessizlikler.

Üçüncü küçük kız: Gürültü, gürültüler."(4) Bu nedenlerden evlendirilerek saraydan uzaklaştırılması gerekmektedir. Oyun bu unsurla Euripide'nin tragedyasının baş tarafını çağrıştırmaktadır.(5) Giraudoux bu noktada devreye girerek Elektra'yı ailede oldukça yetkili bir konuma getirmiştir. Anne Clytemnestre aşığı Egisthe'le evlenebilmek için kızının onayını almak zorundadır.

Olayların akışı içinde iki kadının karşılaşması ancak dördüncü sahnede olmaktadır. İlk karşılaştıkları andan itibaren aralarındaki gerginliğin boyutlarını kullandıklarını sözlerden anlamaktayız.

Tiyatro yazarının karşılaştığı zorluklardan biride romancı gibi uzun yorumlar yapma imkanının olmamasıdır. Zamanı sınırlıdır bu yüzden kahramanların sözcükleri arasına yoğunlaştırılmış yorumlar katmak zorundadır. Seyirci bunlar sayesinde kahramanlar hakkında bir görüş sahibi olur. Elektra'nın annesine tahammülü yoktur. Fakat anne diye hitabetmektedir. Elektra'nın psikolojik yapısını tamamlayan sözlerden biride "Babamın duluyum" (6) demesidir. Baba sevgisinin aşırı şekilde ifade edilmesi genç kızın davranışlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu aşamadan sonra annesine karşı takınacağı tavrı kestir-

(1) Lise Gauvin, Electre de Giraudoux, Archives, No. 108.

(2) Bkz. Les Tragiques Grecs, Eschyle, Sophocle, traduction par Jean Grosjean, Gallimard Yayınları, 1982, Tours.

(3) Jean Giraudoux, Electre, Théâtre Complet, II, s.598, s.599.

(4) Ibid., II, s.601

(5) Les Tragiques Grecs, Electre, s.858, Gallimard Yayınları, 1984, Bruges.

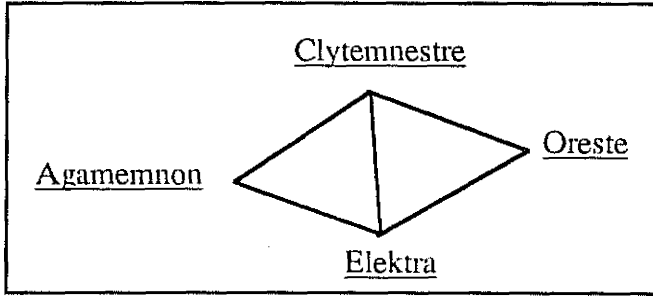
(6) Op.Cit., II, s. 619.

mek zor olmayacaktır. Giraudoux'nun Elektra'sı bu özellikleriyle antik dönemdeki benzerlerinden farklıdır. Clytemnestre ve Elektra arasındaki uçurum piyesi sonuna kadar sürükleyen ana temalardan birini oluşturmaktadır. Elektra dul olmaktan söz ederken Annesi Clytemnestre için "yirmibir yaşında evlenmek" (1) yadırganacak bir davranış değildir.:

Elektra : Evet, sizin komplonuzu biliyorum.

Clytemnestre : Ne komplosu! Yirmibir yaşında bir kız evlendirmek komlo mudur? Senin yaşında kucağında Oreste ve seni taşıyordum."(2)

Clytemnestre o yaşta evlidir ve kucağında iki çocuk taşımaktadır. Kızının anlaşılmasız tavrını kınamaktadır. Eğer bu yönüyle Fransız aile yapısından bir kesit vermektedir. Klasik tragedya kalıplarının dışına çıkmış ve herhangi bir konuyu tartışan anne ve kız sahnesi sergilenmiştir. Giraudoux'nun diğer eserlerinde rastladığımız bir ilişki düzeninden söz etmek yerinde olacaktır. Bu piyestede şemanın biraz gelişmişini görebiliriz. Konu iki kadın arasına bir erkeğin devreye girmesiyle gelişen olayların bir üçgen içinde sergilenmesi biçimindedir. Yalnız bu oyunda biraz fark vardır. O da Clytemnestre-Agammemnon Elektra arasına Oreste'in girmesi ile iki kadın arasındaki düello daha geniş bir zaman dilimine taşınmıştır.

Saniyoruz ki bu 5 inci sahnede Oreste'in devreye girmesiyle sağlanmış. Nevar ki Oreste aynı nefreti duymamaktadır.

"Oreste: Annemizden neden bu kadar nefret ediyorsun Elektra?

Elektra Ondan bahsetme, özellikle ondan. Mutluluğumuz için bir dakika bile olsa Dünyaya annesiz geldiğimizi düşünelim..." (3)

(1) *Electre*, Iiv, s. 619

(2) *İbid.*, Iiv, s.619

(3) *İbid.*, Iviii, s.629.

Bir an Oreste'in annesini işlemiş olduğu suça rağmen affedebileceğini düşünebiliriz. Oyun başından sonuna kadar tırma gösteren bir söz düellosu şeklinde devam etmiştir. Sonunda Elektra istediğini elde etmiştir. Oreste efsanedeki gibi annesi Clytemnestre'yi öldürerek adaleti tecelli ettirmiştir, fakat işgal edilen Argos şehri çıkan ayaklanmayla yerle bir edilmiştir. (1) Şehirdeki suçsuz insanlarda kral ailesinin başına gelen bu felaketten payını almışlardır.

Jean Giraudoux'nun Elektrası kısaca değindiğimiz bu özellikleriyle genç kız ve kadın arasındaki çekişmeyi ilginç bir biçimde sergilenmiştir. Piyes aslına uygun olarak bitmiştir. O halde farklı olan nedir? Oyunu Giraudoux'nun yazmış olması mı onu farklı kılmaktadır? Yoksa yapılan yenilikler mi? Bu konuda birçok uzman önemli çalışmalar yapmışlardır. Bizce farklı noktaların amacı Anne kız çekişmesini kullanarak asıl olan Elektra'nın kompleksli psikolojisini vurgulayabilmektir. Eumenidlerin, Bahçıvanın, Agathe'nın, dilencinin oyuna alınması yazara geniş bir alanda hareket etmesini sağlamıştır. Eski yunan tragedyacılarının eserlerinden hareketle saymış olduğumuz bu unsurlar uyumlu bir düzen içinde klasik şema için yerleştirilmiştir.

Dünya tiyatrosunun tamamına bir göz attığımızda geçmişten günümüze intikal eden eser sayısı oldukça azdır. XVII ve diğer yüzyıllardan oldukça az eser günümüze intikal etmiştir. Fransız tiyatrosunun yaklaşık 200 tiyatro yazarından sonraki yüzyıllara ulaşabilecek olanların sayısı oldukça az olacaktır. (2) Hiç şüphesiz kimin olacağını şimdiden kestirmek zordur ama, yazarımız Giraudoux en şanslı adaylardandır.

(1) Argos şehrinin istilaya uğraması yazarın kendi buluşudur. Diğer yunan tragedyacılarında bu unsura rastlanmamaktadır.

(2) Georges Versini, *Le Théâtre en France Depuis 1900*, s.5, Presses Universitaires de France, 1985, Paris.